

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
II.1.	Ziemia we Wszechświecie	- wymienia nazwy większości planet Układu Słonecznego; - wyjaśnia różnicę pomiędzy gwiazdą i planetami.	- podaje nazwę galaktyki, w której leży Układ Słoneczny; - wymienia w kolejności nazwy planet Układu Słonecznego.	- wyjaśnia czym jest i z czego składa się Układ Słoneczny; - przytacza jedną z teorii dotyczących powstania Wszechświata (teorię Wielkiego Wybuchu).	- porównuje Ziemię z innymi planetami; - charakteryzuje wybrane rodzaje obiektów występujących w Wszechświecie (np. galaktyki, grupy galaktyk, układy planetarne).	- charakteryzuje poszczególne planety Układu Słonecznego; - na podstawie materiałów opisuje zmiany w oświetleniu Księżyca w jego różnych fazach.
II.2.	Ruch obrotowy Ziemi	- opisuje własnymi słowami charakter ruchu obrotowego Ziemi (np. jako ruch wokół własnej osi); - wyjaśnia związek pomiędzy ruchem obrotowym a występowaniem dnia i nocy.	- wyjaśnia czym jest południe słoneczne (górowanie Słońca); - wyjaśnia czym są wschód i zachód Słońca; - podaje czas pełnego obrotu Ziemi (doba, 24 godziny).	- porównuje wyniki pomiaru wysokości Słońca w różnych porach dnia; - określa i demonstruje na globusie kierunek ruchu Ziemi w ruchu obrotowym.	- wyjaśnia związek między ruchem obrotowym a widomą wędrówką i górowaniem Słońca oraz istnieniem dnia i nocy; - wyjaśnia związek pomiędzy wysokością Słońca a długością cieni rzucanych przez przedmioty oświetlonych przez Słońce.	demonstruje przy użyciu modeli (np. tellurium lub globusa) ruch obrotowy Ziemi, określa jego kierunek, czas trwania, miejsca wschodu i zachodu Słońca oraz południa słonecznego.
II.3.	Czas na Ziemi	- wyjaśnia związek pomiędzy ruchem obrotowym a rachubą czasu na Ziemi; - na podstawie mapy porównuje czas strefowy w różnych częściach świata; - wyjaśnia czym jest czas urzędowy.	- wyjaśnia różnicę pomiędzy czasem słonecznym miejscowym a czasem strefowym oraz czasem urzędowym; - podaje liczbę stref czasowych na Ziemi; - stwierdza, że miejsca położone na tym samym południku mają ten sam czas słoneczny miejscowy.	- na podstawie mapy opisuje położenie i przebieg linii zmiany daty; - podaje przyczynę ustanowienia czasu urzędowego przez poszczególne kraje lub obszary administracyjne.	- określa położenie strefy czasowej czasu uniwersalnego (UTC); - wyjaśnia przyczyny wyznaczenia linii zmiany daty wzdłuż południka 180°; - wyjaśnia przyczyny naprzemiennego przechodzenia krajów z czasu zimowego na letni.	- wyjaśnia związek między ruchem obrotowym a występowaniem stref czasowych; - określa w jaki sposób zmienia się data przy przekraczaniu linii zmiany daty z W na E i z E na W; - określa i wyjaśnia różnice w słonecznym czasie miejscowym punktów położonych na różnych długościach geograficznych.

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
II.4.	Ruch obiegowy Ziemi	☞ opisuje własnymi słowami charakter ruchu obiegowego Ziemi (ruch wokół Słońca); ☞ wyjaśnia związek pomiędzy ruchem obiegowym a występowaniem pór roku na Ziemi; ☞ określa czas trwania pełnego obiegu Ziemi dookoła Słońca.	☞ na podstawie ilustracji opisuje oświetlenie Ziemi w pierwszych dniach astronomicznych pór roku; ☞ określa zmiany w wysokości górowania Słońca w różnych porach roku.	☞ stosuje pojęcia równonocy wiosennej i jesiennej oraz przesilenia zimowego i letniego; ☞ określa zmiany miejsc wschodu i zachodu Słońca w umiarkowanych szerokościach geograficznych w różnych porach roku.	☞ porównuje oświetlenie Ziemi w pierwszych dniach astronomicznych pór roku; ☞ wyjaśnia występowanie dni i nocy polarnych; ☞ określa kąt, pod którym oś Ziemi jest nachylona do płaszczyzny jej orbity.	☞ demonstruje przy użyciu modeli (np. tellurium lub globusów) ruch obiegowy Ziemi; ☞ określa konsekwencje ruchu obiegowego Ziemi.
II.5.	Strefy oświetlenia Ziemi	☞ na podstawie ilustracji opisuje zróżnicowanie ilości energii docierającej do powierzchni Ziemi w zależności od szerokości geograficznej; ☞ nazywa strefy oświetlenia występujące na Ziemi.	☞ wyjaśnia przyczynę występowania stref oświetlenia na Ziemi; ☞ określa zasięgi stref oświetlenia Ziemi.	☞ wyjaśnia związek pomiędzy występowaniem stref oświetlenia Ziemi a występowaniem stref klimatycznych.	☞ podaje cechy poszczególnych stref oświetlenia Ziemi; ☞ wykazuje związek między maksymalną wysokością górowania Słońca i ilością energii docierającej do powierzchni Ziemi.	☞ wykazuje związek pomiędzy kątem nachylenia osi ziemskiej a położeniem zwrotników i kół podbiegunowych na Ziemi; ☞ wykazuje związek między ruchem obiegowym Ziemi a strefami jej oświetlenia oraz strefowym zróżnicowaniem klimatu i krajobrazów na Ziemi.
Podsumowanie działu II						
III.1.	Europa – położenie geograficzne i zróżnicowanie środowiska przyrodniczego	☞ na podstawie mapy określa półkulę, na której leży Europa; ☞ na podstawie danych porównuje powierzchnię Europy do powierzchni innych kontynentów.	☞ na podstawie mapy opisuje położenie geograficzne Europy; ☞ za pomocą mapy opisuje ukształtowanie powierzchni Europy.	☞ wyjaśnia na czym polega duży stopień rozwinięcia linii brzegowej Europy; ☞ podaje przykłady różnic w warunkach przyrodniczych panujących w różnych częściach Europy.	☞ wyjaśnia na czym polega trudność w jednoznacznym wyznaczeniu granic pomiędzy Europą i Azją; ☞ wskazuje na mapie wybrane kraje geograficzne, wyspy i półwyspy Europy.	☞ na podstawie własnej wiedzy charakteryzuje położenie i ukształtowanie powierzchni Europy; ☞ na podstawie własnej wiedzy opisuje przebieg granic oraz linii brzegowej Europy.

Nr	Temat	Wymagania
----	-------	-----------

		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
III.2.	Zróznicowanie klimatyczne Europy	☺ podaje przykłady czynników klimatotwórczych; ☺ za pomocą mapy opisuje zasięgi poszczególnych stref klimatycznych i typów klimatów w Europie.	☺ określa wpływ szerokości geograficznej i wysokości nad poziomem morza na zróżnicowanie klimatyczne Europy; ☺ na podstawie klimatogramów dokonuje charakterystyki warunków klimatycznych w wybranych miejscach w Europie.	☺ określa wpływ rozkładu lądów i mórz oraz prądów morskich na zróżnicowanie klimatyczne Europy; ☺ na podstawie klimatogramów porównuje warunki klimatyczne w wybranych miejscach w Europie.	☺ przedstawia cechy charakterystyczne klimatów: śródziemnomorskiego, umiarkowanego ciepłego i chłodnego i subpolarnego; ☺ z pomocą mapy udowadnia wpływ wybranych czynników klimatotwórczych na warunki klimatyczne w różnych częściach Europy.	☺ na podstawie własnej wiedzy przedstawia zróżnicowanie klimatyczne Europy oraz czynniki, które o nim decydują; ☺ wyjaśnia występowanie zjawiska miejskiej wyspy ciepła w miastach Europy.
III.3.	Islandia – wyspa ognia	☺ podaje przykłady zjawisk występujących na granicy płyt litosfery na Islandii; ☺ opisuje wybrane efekty erupcji wulkanicznych i trzęsień ziemi.	☺ wyjaśnia czym jest litosfera; ☺ na podstawie mapy opisuje położenie Islandii w odniesieniu do granic płyt litosfery.	☺ wyjaśnia przyczyny występowania wulkanów i trzęsień ziemi na rozbieżnej granicy płyt litosfery na przykładzie Islandii; ☺ opisuje korzyści wynikające z położenia na granicy płyt litosfery, np. duże zasoby energii geotermalnej.	☺ wyjaśnia czym jest gejzer i opisuje przebieg erupcji gejzeru; ☺ wykazuje związek pomiędzy położeniem wulkanów pod lodowcami a występowaniem powodzi spowodowanych nagłym stopieniem lodu.	☺ na przykładzie Islandii określa związek między położeniem na granicy płyt litosfery a występowaniem wulkanów i trzęsień ziemi; ☺ opisuje zjawiska występujące na rozbieżnej granicy płyt litosfery.
III.4.	Warunki naturalne a produkcja energii w Europie	☺ podaje przykłady źródeł energii wykorzystywanych w Europie; ☺ na podstawie mapy określa dominujące źródła energii w poszczególnych krajach europejskich.	☺ na wybranym przykładzie europejskiego kraju wykazuje związek pomiędzy warunkami naturalnymi a wykorzystywanymi źródłami energii; ☺ na podstawie danych i wykresów porównuje strukturę źródeł energii w różnych krajach.	☺ wyjaśnia przyczyny transformacji energetycznej w Europie; ☺ na przykładach wyjaśnia różnicę pomiędzy odnawialnymi i nieodnawialnymi źródłami energii.	☺ opisuje strukturę źródeł energii pierwotnej w Europie; ☺ określa stopień samowystarczalności Europy pod względem zaopatrzenia w ropę naftową i pierwiastki promieniotwórcze.	☺ wykazuje związek między cechami środowiska przyrodniczego wybranych krajów Europy a wykorzystaniem różnych źródeł energii; ☺ prezentuje informacje o skutkach wykorzystania różnych źródeł energii dla środowiska geograficznego.

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
III.5.	Rozwój turystyki w krajach śródziemnomorskich	- wymienia wybrane walory turystyczne regionu Morza Śródziemnego; - na podstawie ilustracji opisuje krajobraz śródziemnomorskiego wybrzeża; - podaje przykłady potraw i produktów pochodzących z regionu Morza Śródziemnego.	- charakteryzuje klimat śródziemnomorski; - opisuje wybrane przyrodnicze walory turystyczne występujące w regionie Morza Śródziemnego.	- podaje przykłady zabytków stanowiących atrakcje turystyczne regionu Morza Śródziemnego; - na podstawie danych opisuje zmiany w ruchu turystycznym w wybranych krajach śródziemnomorskich.	- opisuje wybrane walory kulturowe regionu Morza Śródziemnego; - ocenia wpływ turystyki na gospodarkę krajów śródziemnomorskich i życie mieszkańców w popularnych miejscowościach turystycznych.	- wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi oraz dziedzictwem kultury śródziemnomorskiej a rozwojem turystyki w Europie Południowej; - ocenia wpływ obecności infrastruktury turystycznej na rozwój turystyki w regionie Morza Śródziemnego.
Podsumowanie działu III						
IV.1.	Unia Europejska i podział polityczny Europy	- wskazuje na mapie kilkanaście państw Europy; - podaje przykłady wpływu Unii Europejskiej na gospodarkę i życie ludzi.	- wyjaśnia czym jest Unia Europejska; - wyjaśnia czym są fundusze unijne; - podaje przykłady wykorzystania funduszy unijnych w Polsce.	- wskazuje na mapie większość państw Europy; - opisuje sposoby wspierania przez Unię Europejską regionów o niższym poziomie rozwoju gospodarczego; - ocenia działanie strefy Schengen.	- opisuje najważniejsze zmiany na mapie politycznej Europy po II wojnie światowej; - szczegółowo wyjaśnia wpływ Unii Europejskiej na procesy gospodarcze i społeczne; - dyskutuje na temat przyszłych wyzwań stojących przed Unią Europejską i jej członkami.	- wskazuje na mapie wszystkie państwa Europy; - opisuje okoliczności powstania wspólnot, które dały początek Unii Europejskiej; - przedstawia rolę Unii Europejskiej w przemianach gospodarczych Europy.
IV.2.	Rozmieszczenie ludności w Europie	- wymienia kilka czynników rozmieszczenia ludności w Europie; - wskazuje na mapie przykłady najgęściej i najrzadziej zaludnionych obszarów w Europie.	- wyjaśnia różnicę pomiędzy całkowitą liczbą ludności a gęstością zaludnienia; - na podstawie mapy opisuje rozmieszczenie ludności wybranych obszarów w Europie.	- na podstawie danych porównuje gęstość zaludnienia krajów europejskich; - wymienia kraje o największej liczbie ludności w Europie.	- na przykładach wyjaśnia wpływ poszczególnych czynników na rozmieszczenie ludności w Europie; - wymienia przykłady europejskich krajów o wyjątkowo niskiej i wyjątkowo wysokiej gęstości zaludnienia.	na podstawie własnej wiedzy opisuje i wyjaśnia rozmieszczenie ludności w Europie.

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
IV.3.	Przyczyny i skutki starzenia się ludności	🗣️ wyjaśnia czym jest starzenie się ludności; 🗣️ wymienia przykładowe skutki starzenia się ludności.	🗣️ na podstawie materiałów opisuje zmiany liczby i odsetka osób w zaawansowanym wieku w Europie; 🗣️ podaje podstawowe przyczyny starzenia się ludności.	🗣️ opisuje społeczno-kulturowe przyczyny starzenia się ludności w Europie; 🗣️ opisuje zmiany w przewidywanej długości życia ludności w Europie.	🗣️ wykazuje związek pomiędzy zmieniającą się rolą i pozycją społeczną kobiet a zmianami rozrodczości; 🗣️ opisuje wyzwania ekonomiczne i społeczne przed którymi stają kraje europejskie w związku z postępującym starzeniem się ludności.	🗣️ na podstawie własnej wiedzy opisuje i wyjaśnia główne przyczyny i skutki starzenia się społeczeństw w Europie; 🗣️ ocenia możliwe kroki mające na celu złagodzenie skutków starzenia się ludności w Europie.
IV.4.	Migracje w Europie	🗣️ wymienia niektóre przyczyny migracji w Europie; 🗣️ na podstawie danych określa zmiany w zaludnieniu Unii Europejskiej wywołane migracjami.	🗣️ wyjaśnia pojęcia migracji, imigracji i emigracji; 🗣️ podaje przykłady oddziaływania imigracji na ludność i gospodarkę kraju przyjmującego migrantów.	🗣️ wyjaśnia pojęcie uchodźstwa; 🗣️ podaje przykłady czynników mogących prowadzić do przymusowej migracji i uchodźstwa.	🗣️ rozróżnia czynniki migracji występujące w miejscu pochodzenia i miejscu docelowym migrantów; 🗣️ dyskutuje na temat pozytywnych i negatywnych skutków migracji w wymiarze społeczno-kulturowym i gospodarczym.	🗣️ na podstawie własnej wiedzy przedstawia społeczno-ekonomiczne i kulturowe konsekwencje migracji na obszarze Europy; 🗣️ wykazuje się świadomością dotyczącą wpływu charakteru migracji na jej skutki.
IV.5.	Wielkie miasta Europy – Londyn i Paryż	🗣️ wymienia podstawowe cechy wielkich metropolii (np. duża liczba ludności, wysoka gęstość zaludnienia i zabudowy); 🗣️ podaje przykłady atrakcji turystycznych Londynu i Paryża.	🗣️ wyjaśnia pojęcie aglomeracji; 🗣️ wyjaśnia przyczyny obecnego rozwoju Londynu i Paryża; 🗣️ na podstawie ilustracji porównuje centra i przedmieścia Londynu i Paryża.	🗣️ na podstawie mapy porównuje położenie i kierunki rozwoju przestrzennego Londynu i Paryża; 🗣️ wyjaśnia znaczenie transportu zbiorowego w funkcjonowaniu wielkich metropolii.	🗣️ podaje przykłady cech różniących Londyn i Paryż; 🗣️ wymienia i ocenia pozytywne i negatywne aspekty zamieszkiwania w wielkiej metropolii.	🗣️ na podstawie własnej wiedzy określa podobieństwa i różnice między wielkimi miastami Europy: Londynem i Paryżem; 🗣️ podaje wybrane cechy demograficzne ludności Londynu i Paryża.

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
IV.6.	Nowoczesny przemysł i usługi w gospodarce Francji	🗎 podaje przykłady nowoczesnych gałęzi przemysłowych rozwiniętych we Francji; 🗎 podaje przykłady nowoczesnych usług rozwiniętych we Francji.	🗎 na podstawie diagramu opisuje strukturę zatrudnienia w trzech głównych sektorach gospodarczych we Francji; 🗎 podaje przykłady produktów przemysłowych, które Francja eksportuje do innych krajów.	🗎 wyjaśnia pojęcia usług i przemysłu; 🗎 wymienia cechy nowoczesnego przemysłu na przykładzie przemysłu francuskiego; 🗎 wyjaśnia znaczenie wydajności pracy w nowoczesnej gospodarce.	🗎 charakteryzuje wybrane gałęzie przemysłu działającego we Francji (np. przemysł energetyczny); 🗎 charakteryzuje wybrane rodzaje nowoczesnych usług działających we Francji (np. usługi transportowe).	🗎 posługując się przykładami przedstawia znaczenie nowoczesnego przemysłu i usług w gospodarce Francji; 🗎 na podstawie własnej wiedzy opisuje strukturę zatrudnienia w trzech głównych sektorach gospodarczych we Francji.
Podsumowanie działu IV						
V.1.	Przemiany przemysłu Niemiec	🗎 podaje przykłady przemian, które przeszedł przemysł Nadrenii Północnej-Westfalii; 🗎 na podstawie wykresu opisuje zmiany liczby kopalń i górników w Niemczech w drugiej połowie XX wieku.	🗎 określa znaczenie przemysłu dla pozycji niemieckiej gospodarki na świecie; 🗎 podaje przykłady gałęzi przemysłowych rozwijanych w Nadrenii Północnej-Westfalii w XIX wieku oraz obecnie.	🗎 wykazuje związek pomiędzy działalnością ośrodków badawczych i uczelni wyższych a unowocześnianiem przemysłu; 🗎 podaje przykłady wyzwań, przed którymi obecnie staje przemysł Niemiec.	🗎 wyjaśnia przyczyny zmian poziomu bezrobocia w Nadrenii Północnej-Westfalii w czasie trwania restrukturyzacji przemysłu; 🗎 dyskutuje na temat wyzwań, przed którymi staje przemysł Niemiec obecnie.	🗎 charakteryzuje przemiany w strukturze przemysłu w Nadrenii Północnej-Westfalii; 🗎 prognozuje możliwe kierunki zmian w przemyśle Niemiec w kontekście konieczności ochrony klimatu.
V.2.	Walory przyrodnicze i kulturowe Litwy i Białorusi	🗎 podaje przykłady walorów przyrodniczych Litwy i Białorusi; 🗎 podaje przykłady walorów kulturowych Litwy i Białorusi.	🗎 na podstawie mapy opisuje ukształtowanie powierzchni Litwy i Białorusi; 🗎 na podstawie ilustracji opisuje krajobrazy spotykane w Litwie i Białorusi.	🗎 podaje nazwy stolic Litwy i Białorusi; 🗎 charakteryzuje walory kulturowe Mińska i Wilna; 🗎 wskazuje na mapie położenie wybranych atrakcji turystycznych Litwy i Białorusi.	🗎 podaje przykłady walorów kulturowych Litwy i Białorusi związanych z polskim dziedzictwem kulturowym; 🗎 wyjaśnia dlaczego w Litwie i Białorusi spotyka się wiele obiektów związanych z polskim dziedzictwem kulturowym.	🗎 przedstawia wybrane walory środowiska przyrodniczego i kulturowego Litwy i Białorusi; 🗎 planuje wycieczkę do Litwy i Białorusi uwzględniając określone walory przyrodnicze i kulturowe.

Nr	Temat	Wymagania				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
		Uczeń				
V.3.	Atrakcje turystyczne Czech i Słowacji	- podaje przykłady atrakcji turystycznych Czech i Słowacji; - nazywa i wskazuje na mapie Karpaty, Tatry, Sudety i Karkonosze.	- na podstawie mapy opisuje ukształtowanie powierzchni Czech i Słowacji; - na podstawie ilustracji opisuje krajobrazy spotykane w Czechach i w Słowacji.	- podaje nazwy stolic Czech i Słowacji; - wskazuje na mapie położenie wybranych atrakcji turystycznych Czech i Słowacji; - prezentuje atrakcje turystyczne Pragi.	- nazywa i opisuje atrakcje turystyczne Czech i Słowacji związane z występowaniem formacji skalnych; - wymienia nazwy zamków lub pałaców stanowiących atrakcje turystyczne Czech i Słowacji.	- przedstawia przykłady atrakcji turystycznych Czech i Słowacji; - planuje wycieczkę do Czech i Słowacji uwzględniając określone walory przyrodnicze i kulturowe.
V.4.	Współczesne problemy Ukrainy	- na podstawie mapy opisuje położenie geograficzne Ukrainy; - podaje przykłady trudności z jakimi Ukraina mierzyła się po uzyskaniu niepodległości w 1991 roku.	- podaje nazwę stolicy Ukrainy; - wymienia przykłady przemian politycznych i gospodarczych, jakie nastąpiły w Ukrainie po uzyskaniu niepodległości w 1991 roku; - podaje przyczyny wyłudniania się Ukrainy przed rosyjską napaścią.	- wyjaśnia przyczyny protestów społecznych wybuchających w Ukrainie przed rosyjską napaścią; - wyjaśnia na czym polega korupcja; - wyjaśnia pojęcie aneksji terytoriów.	- opisuje społeczne i gospodarcze skutki napaści Rosji na Ukrainę; - dyskutuje na temat wpływu korupcji na działanie państwa i codzienne życie mieszkańców.	- na podstawie własnej wiedzy opisuje problemy polityczne, społeczne i gospodarcze Ukrainy; - prezentuje samodzielnie pozyskane informacje na temat aktualnej sytuacji w Ukrainie.
V.5.	Zróźnicowanie środowiska przyrodniczego Rosji	- na podstawie mapy opisuje położenie geograficzne Rosji; - podaje przykłady różnic w warunkach przyrodniczych panujących w różnych częściach Rosji.	- na podstawie klimatogramów charakteryzuje warunki klimatyczne w poszczególnych częściach Rosji; - na podstawie mapy opisuje zasoby surowców mineralnych Rosji.	- na podstawie klimatogramów porównuje warunki klimatyczne w różnych częściach Rosji; - wyjaśnia przyczyny dużego zróźnicowania środowiska przyrodniczego Rosji.	- na przykładzie obwodu królewieckiego wyjaśnia pojęcie eksklawy; - charakteryzuje środowisko przyrodnicze Syberii; - porównuje wielkość terytorium Rosji do wielkości terytorium Polski.	- wyказuje zróźnicowanie środowiska przyrodniczego Rosji; - wyказuje związek między warunkami środowiska przyrodniczego a rozmieszczeniem ludności w Rosji.

